

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח): הלכה שבועית בנושאים אקטואליים טבילת כלים בשבת - מקורות והערות

א. טבילת כלים בשבת

בגמרא במסכת ביצה מובאות ברייתות בהן כתוב שאסור להטביל כלים טמאים בשבת. האמוראים שם חלוקים בטעם האיסור: לדעת רבה טעם האיסור הוא שמא יעביר את הכלי ארבע אמות ברשות הרבים. לדעת רב יוסף טעם האיסור הוא שמא יסחוט (כלים בלשון חז"ל כולל בגדים). לדעת רב ביבי טעם האיסור הוא שמא ישהה את הכלי ולא יטבילו עד שבת, שאז הוא פנוי ממלאכה, ועל ידי זה יבוא לידי תקלה (שימוש בכלי ללא טבילה). לדעת רבא טעם האיסור הוא מאחר והמטביל נראה כמתקן כלי. שלשת הטעמים הראשונים אינם שייכים בטבילת כלים שנקנו מגוי. הטעם הרביעי שייך גם בטבילת כלים שנקנו מגוי. ממילא השאלה אם מותר לטבול כלים שנקנו מגוי בשבת תלויה בשאלה מהו הטעם המרכזי לאיסור טבילת כלים טמאים בשבת, ונחלקו הראשונים בשאלה זו. להלכה: השו"ע בהלכות שבת הביא את דעת המתירים ואת דעת האוסרים וכתב "וירא שמייס יצא את כולם וייתן הכלי לאינו יהודי במתנה, ויחזור וישאלנו ממנו ואין צריך טבילה". ובהלכות טבילת כלים כתב שכך יש לנהוג (ללא סייג של יירא שמייס). למרות זאת הגר"ע יוסף זצ"ל סובר שלדעת השו"ע מותר להטביל כלים בשבת. לדעת הרמ"א הדבר ברור שאין להטביל כלים בשבת¹.

ב. האם מותר לטלטל בשבת כלי שאינו טבול

כלי שאינו טבול אינו מוקצה בשבת. דין זה פשוט מתוך דרכי ההיתר בשו"ע ורמ"א. טעם ההיתר הוא מפני שגם אם הכלי לא הוטבל מערב שבת, ישנן דרכים להשתמש בו בשבת, כגון לתת לגוי במתנה או למלא מים מן המקוה בכוס או בקבוק. (אם כלי שאינו טבול היה מוקצה, לא היינו יכולים להתיר שימוש בו בשבת בשום אופן שהרי 'מיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא'²).

מקורות והערות

1. במסכת ביצה (יח א) הובאה מחלוקת אמוראים מדוע אין לטבול כלים מטומאה לטהרה בשבת. לכל אחת מארבעת השיטות של האמוראים יש ברייתא שמסייעת לה, ואלו השיטות: לדעת רבה, טעם האיסור הוא שמא יעביר את הכלי ארבע אמות ברשות הרבים. לדעת רב יוסף טעם האיסור הוא שמא יסחוט (כלים בלשון חז"ל כולל בגדים). לדעת רב ביבי טעם האיסור הוא שמא ישהה את הכלי ולא יטבילו עד שבת, שאז הוא פנוי ממלאכה ועל ידי זה יבוא לידי תקלה (שימוש בכלי ללא טבילה). לדעת רבא טעם האיסור הוא מאחר והמטביל נראה כמתקן כלי. הראשונים נחלקו מהו הטעם המרכזי. כפי שהביא הב"י (או"ח סי' שכג) מחלוקת בין הרא"ש והרשב"א לרי"ף ולרמב"ם ז"ל "כתב הרא"ש (סי' יב) וזה לשונו והביא הרי"ף טעמא דרב יוסף וטעמא דרב ביבי ושביק טעמא דרבה וטעמא דרבא ותמיהני למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביום טוב. הילכך נראה דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגבי רב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה (ר"ה כט ב) וכן רבא בתראה הוא ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביום טוב עכ"ל. והרמב"ם בפרק ד' מהלכות יום טוב (הי"ז - יח) כתב טעמא דרב ביבי והרב המגיד נתן טעם למה כתב טעם זה והניח האחרים. וכתב עוד בשם הרשב"א (עה"ק ש"ג ס"ד) שאין מטבילין ביום טוב כלי תשמיש הניקחין מן הגוים הצריכין טבילה והוא ז"ל כתב דאף על פי שיש מקום לומר דלהרמב"ם שרי עם כל זה אפשר שגם הוא מודה בכך. והכל בו כתב בהלכות יום טוב (כא ע"ג) כלים הלקוחים מן הגוים כיון שהן צריכים טבילה נראה לומר שאסור להטבילין ביום טוב ויש מתירין ע"כ". והבית יוסף מסיים "ולענין הלכה כיון דלהרי"ף והרמב"ם משמע דשרי להטביל כלים חדשים ביום טוב הכי נקיטין מיהו כיון דאפשר בתיקון שכתב המרדכי שאכתוב בסמוך נכון לחוש לדברי האוסר ושלא להתיר כי אם על ידי אותו תיקון היכא דאפשר". וכך אכן פסק בשו"ע (או"ח סי' שכג סע' ז) "מותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה, ויש אוסרים. וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לא"י במתנה ויחזור וישאלנו ממנו, ואין צריך טבילה". ובחלק יו"ד (סי' קכ סע' טז) פסק המחבר "אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת רו מערב יום טוב, יתננו לגוי במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו". האחרונים תלו הלכה זו בשאלה אם טבילת כלים דאורייתא או דרבנן (שכבר עסקנו בה בעבר) וראה בזה בדברי הגר"ע יוסף באריכות בחזון עובדיה שבת (ד עמ' תלג-תמ). מאידך דעת רמ"א להחמיר כפי שכתב בדרכי משה וכפי שכתב המשנה ברורה (סי' שכג ס"ק לג) "ועיין בד"מ שכתב דמדינא יש לפסוק כדעת היש אוסרים וכן פסק בתשובת שאגת אריה סימן נו ומ"מ

אם עבר וטבל אפשר דמותר להשתמש בו כיון דיש מתירין אפילו לכתחלה. ואם יש לו ספק על הכלי אם היא צריכה טבילה נ"ל דיש לסמוך על דעה הראשונה ולהטבילה לכתחלה כשא"א לו לעשות בנקל העצות המבוארות בשו"ע".

הגר"ע יוסף זצ"ל (שם) מתיר לכתחילה גם לדעת השו"ע, על סמך הכלל סתם ויש הלכה סתם ומתוך הדיון אם טבילת כלים דאורייתא או דרבנן.

2. בשו"ע ורמ"א (שם) הביאו שתי דרכים להתיר שימוש בכלי שלא נטבל בשבת- "יתן הכלי לא"י במתנה ויחזור וישאלנו ממנו, ואין צריך טבילה. ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים, ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה".

מכאן שכלי שאינו טבול אינו מוקצה. אם הוא היה מוקצה פתרונות אלו לא היו מועילים, שכן אחד הכללים הידועים בהלכות מוקצה אומר "מיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא", כלומר מצב הכלי ודינו נקבע בכניסת שבת, כלי שבכניסת שבת היה מוקצה אין דרך לשנותו בשבת ועד צאת השבת הוא מוקצה.